

רק משבועה שחייב הוא אותה, אבל משבועה שחייבה את עצמה לא (118).

רב נחמן, אמר רבה בר אבוח — כשפטרה משבועה סתם, נפטרה גם משבועה שתתחייב על הפוגמת כתובתה. וכל שכן שנפטרה משבועת אפטרופוס, כיון שכונת הבעל היתה לפוטרה מכל שבועה שחייבת לו.

אזל רב מרדכי, אמרה לשמעטא קמיה דרב אשי [הלך רב מרדכי, ואמר את הדברים הבאים לפני רב אשי]: בשלמא למאן דאמר [היינו לדעת רב נחמן], שהעמיד את המשנה כשפטרה משבועה שהיתה חיבת לו על הפוגמת כתובתה, אתי שפיר מדוע תבעה ממנו למחול לה על שבועה זו.

כיון דמסקא אדעתה שהעלתה בדעתה, דלמא מצטרכי לי זוזי, ושקילנא מכתובתאי, ואתחייב לבעלי שבועת פוגמת כתובתה, ולכן אמרה ליה — "כתוב לי דלא משבעת לי".

אלא למאן דאמר [היינו רב יהודה אמר רב], שמשנתינו עוסקת כשפטרה הבעל משבועה שתתחייב לו על אפטרופיא שנעשית בחיי בעלה, יש להקשות, מדוע תבעה ממנו לכתוב לה שלא ישביעה, וכי איחי מי חות ידעה דמותיב לה אפטרופיא, דאמרה ליה — "כתוב לי דלא משבעת לי"? [האם ידעה

האשה שפטרה בעלה מן השבועה (117), ומת, והלכה מקבר בעלה לבית אביה, או שחזרה לבית חמיה, ולא נעשית אפטרופיא על הנכסים אחר מותו, אין היורשין משביעין אותה. אף על פי שלא פטרה בעלה משבועה אלא ממנו ולא מיורשיו, מכל מקום על מה שהיה בחייו נאמנת בלא שבועה.

ואם נעשית אפטרופיא אחר מותו, היורשין משביעין אותה על העתיד לבא, כיון שלגבי זה לא פטרה מן השבועה, ואין משביעין אותה על מה שעבר, היינו על מה שהיה בחייו.

גמרא:

במשנה מבואר שיכול הבעל לפטור את אשתו מן השבועה.

ומקשה הגמרא: שבועה מאי עבדתה? כלומר איזה שבועה היא חייבת לו שכאשר פטרה משבועה סתם, נפטרה ממנה?

אמר רב יהודה אמר רב — כשפטרה משבועה סתם, הרי נפטרה משבועה שהיתה חייבת לו —

על אפטרופיא שנעשית בחיי בעלה. כלומר, אם הושיבה חנונית בחנותו. אבל אם פגמה כתובתה לא נפטרה משבועה, כיון שנפטרה

א-19

118. יש לדון, אם בא הבעל להשביעה בשבועת עד אחד, האם יכול להשביעה, הרי בשבועה זו הוא מחייב אותה, ולא היא מחייבת את עצמה? וכתב הראב"ד — שהבעל יכול להשביעה בשבועת עד אחד. כיון שלא האמינה נגד עד

מה שאכלה בחיי בעלה. אך יש להם כח להשביע אותה על מה שהיה אחר מות בעלה. כיון שאין הבעל יכול לפוטרה משבועה על מה שיהיה אחר שימות ויצאו הנכסים מרשותו. 117. רש"י. ועיין בשיטה מקובצת.

אבל אם היתה אפוטרופסית על הנכסים בין מיתה לקבורה, משבעינן לה. כיון שכבר נפלו הנכסים לפני היתומים, ושוב אין הבעל יכול לפוטרה משבועה עליהם.

ורב מתנא אמר: אפילו אם נעשית אפוטרופסית על הנכסים בין מיתה לקבורה, לא משבעינן לה.

משום דאמרי נהרדעי — "לכרנא ולמזוני ולקבורה, מזבנינן בלא אכרזתא". — כלומר, לפרעון מס גולגולת למלך, ולמזון האשה והבנות, והוצאות קבורת האב, מוכרים מנכסי יתומים בלא הכרזה, כיון שאין פנאי לטפל בדבר, ולכן אינה נשבעת על אותה מכירה, כיון שאי אפשר שלא זלזלה מעט בנכסים ונמצאת נשבעת לשקר⁽¹²⁰⁾.

אמר רבה אמר רב חייא: הכותב לאשתו — "דלא נדר, ודלא שבועה, יהיו לי עליך", הוא אינו יכול להשביעה, אבל יורשין משביעין אותה.

אך אם כתב — "נקי נדר, נקי שבועה", — בין הוא, ובין יורשין, אין משביעין אותה.

משום שחבי קאמר לה: מנקית משבועתא. כלומר — נפטרת לגמרי מן השבועה.

ורב יוסף אמר בשם רבי חייא: הכותב

מראש שיושיבנה אפוטרופסית על נכסיו, כדי שתתבע ממנו לפוטרה מהשבועה? [119].

אמר ליה רב אשי לרב מרדכי: אתון, אתם שהתקשיתם קושיא זו, אחא מתניתו לה, כלומר — שניתם את דברי רב יהודה, ברישא דמשנתניו, שלא נתפרשה באיזו שבועה איירי, וסברתם שחלק רב יהודה על דברי רב נחמן.

אך אנן, אחא מתנינן לה, כלומר שנינו את דבריו בסיפא דמשנתניו, ולא בא לחלוק כלל על דברי רב נחמן, אלא כך הוא באור דבריו:

הא דאמרינן במשנתניו — "חלכה מקבר בעלה לבית אביה, או שחזרה לבית חמיה ולא נעשית אפוטרופיא, אין היורשין משביעין אותה. ואם נעשית אפוטרופיא, יורשין משביעין אותה על העתיד לבא, ואין משביעין אותה על שעבר".

ויש לבאר — "שעבר" מאי עבדתי? כלומר — עד מתי נחשב לשעבר שאין היורשים יכולים להשביעה?

ועל זה אמר רב יהודה אמר רב: גדר "שעבר" הוא — שאינם יכולים להשביעה על אפוטרופיא שנעשית בחיי הבעל, כיון שפטרה הבעל משבועה זו.

אחד.

אך דעת הרא"ש — שאינו יכול להשביעה שבועת עד אחד.

119. ואם תאמר — אולי מדובר כשהיתה כבר אפוטרופסית, ולכן תבעה מבעלה למחול לה על השבועה, ושוב לא יקשה על דברי רב יהודה

אמר רב?

יש לומר — עדיין יש להקשות על דבריו, מדוע נדחק להעמיד במקרה רחוק, ולא העמיד בפשטות כמו רב נחמן. תוספות.

120. רש"י. והריב"ש כתב — תקנת חכמים היא שתקנו, כדי שתתעסק בקבורתו.

ששנו את דברי אבא שאול כ"מתניתא" ולא כדברי אמורא בעלמא.

וכך היא גרסת המתניתא — "אבא שאול בן אימא מרים אמר, בין "דלא שבועה", בין "דנקי שבועה", בין "דלא נדר" ובין "נקי נדר", בין "מנכסי" ובין "מנכסיא אילין", בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה. אבל מה אעשה, שהרי אמרו חכמים הבא ליפרע מנכסי יתומים לא יפרע אלא בשבועה".

אמר רב נחמן אמר שמואל: הלכה כדברי בן אימא מרים:

מתניתין:

הפוגמת כתובתה, כמבואר בהמשך המשנה, לא תפרע אלא בשבועה.

וכן אם עד אחד מעידה שהיא פרועה, לא תפרע אלא בשבועה.

וכן מנכסי יתומים, ומנכסים משועבדים, ושלא בפניו, לא תפרע אלא בשבועה [עיין ברש"י].

מבארת המשנה:

הפוגמת כתובתה כיצד: היתה כתובתה אלף זוז, ואמר לה בעלה — התקבלת כתובתיך. והיא אומרת, לא התקבלתי אלא מנה. לא תפרע אלא בשבועה.

עד אחד מעידה שהיא פרועה כיצד: היתה כתובתה אלף זוז, ואמר לה הבעל — התקבלת כתובתיך! והיא אומרת — לא

לאשתו — "דלא נדר ודלא שבועה", הוא אינו יכול להשביעה, אבל יורשיו משביעין אותה. כנ"ל.

אבל אם כתב לה — "נקי נדר, נקי שבועה", הרי שבין הוא, ובין יורשיו, משביעין אותה.

משום שהכי קאמר לה — נקי נפשך בשבועתא. היינו שאם אחשדך אני או יורשי, עליך לנקות את עצמך מן החשד על ידי שבועה.

שלח רב זכאי פסקי דינים אלו למר עוקבא: בין אם כתב לאשתו לשון "דלא שבועה", ובין אם כתב לשון "דנקי שבועה", בין "דלא נדר" ובין "דנקי נדר", אם כתב אחר כך "בנכסי" — הרי שהוא אינו יכול להשביעה, אבל יורשיו משביעין אותה.

אך אם כתב "מנכסיא אילין" — בין הוא, ובין יורשיו, אין משביעין אותה. כיון שפטרה לגמרי משבועה בנכסים אלו.

אמר רב נחמן, אמר שמואל משום אבא שאול בן אימא מרים: בין אם כתב לאשה לשון "דלא שבועה", בין "דנקי שבועה", בין "דלא נדר", ובין "דנקי נדר", בין "מנכסי" ובין "מנכסיא אילין", בין הוא ובין יורשיו אין משביעין אותה. כיון שלעולם כונתו לפטרה לגמרי מן השבועה.

אבל מה אעשה שיוורשיו יכולים להשביעה מכל מקום, שהרי אמרו חכמים — "הבא ליפרע מנכסי יתומים, לא יפרע אלא בשבועה", ומשבועה זו אין הבעל יכול לפטרה.

ואיכא דאמרי לה, מתניתא. כלומר יש

התקבלתי. ועד אחד מעידה שהיא פרועה, לא תפרע אלא בשבועה.

מנכסים משועבדים כיצד: מכר נכסיו לאחרים, והיא נפרעת מן הלקוחות, שהרי נכסיו משועבדים לפרעון כתובתה, לא תפרע אלא בשבועה.

מנכסי יתומים כיצד: מת הבעל, והניח נכסיו ליתומים, והיא נפרעת מן היתומים, לא תפרע אלא בשבועה.

ושלא בפניו כיצד: הלך לו הבעל אחר שגרשה, למדינת הים, והיא נפרעת שלא בפניו, אינה נפרעת אלא בשבועה.

רבי שמעון אומר: כל זמן שהיא תובעת כתובתה, היורשין משביעין אותה. ואם אינה תובעת כתובתה, אין היורשין משביעין אותה. ובגמרא יבואר על מה אמר רבי שמעון את דבריו.

גמרא:

הגמרא דנה מהו המקור לשבועת פוגמת:

סבר רמי בר המא למימר, שבועה זו הינה שבועה דאורייתא⁽¹²¹⁾.

משום דקא טעין הבעל שפרע לה את כל המאיתים שכתב לה בכתובתה, והיא קא מודה ליה במאה. ואם כן הויא ליה כהודאה במקצת הטענה, וכל המודה במקצת הטענה ישבע.

דוחה הגמרא: אמר רבא, שתי תשובות יש בדבר זה, לומר שאין שבועה זו מדין שבועת מודה במקצת:

הדא — דכל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין, [שהרי שבועתם באה לפוטרים מתביעת התובע] והיא נשבעת ונוטלת [שהרי היא התובעת].

ועוד, טעם שאינה נשבעת שבועה דאורייתא — משום שאין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות, ובנידון דידן הרי יש בכתובתה שיעבוד קרקעות, ואם כן אינה נשבעת עליו מדאורייתא.⁽¹²²⁾

אלא אמר רבא, על כרחך צריך לומר

ורק בשבועת הנפטרים, [כלומר, שבועה שמוטלת על מי שבאים להוציא ממנו ממון] הופכים את השבועה.

122. הקשו התוספות — והלא יש טעם שלישי, מדוע אינה נשבעת מדאורייתא, כיון שהטעם שנשבעים שבועת מודה במקצת הוא "דאישתמוטי קא משתמט", כלומר אנו חוששים שמא אין לו כסף לפרוע כעת את כל חובו, ולכן מודה רק במקצת, ואומר לעצמו — "כשיהיה לי כסף אשלם". לכן הטילה התורה עליו שבועה

121. כתב רש"י — "ונפקא מינה, דלא מפכינן לה", כלומר — בשבועה דרבנן אם הנשבע אינו יכול להשבע, כגון שהוא חשוד על השבועה, הופכים את השבועה, ומטילים אותה על הבעל דין שכנגדו. אך בשבועה דאורייתא אי הופכים את השבועה.

אך עיין ברא"ש וברי"ף שכתבו שבנידון דידן, אף אם השבועה היא שבועה דרבנן אין הופכים אותה על שכנגדה. כיון שבשבועת הנוטלים אין הופכים את השבועה. ואם אינה יכולה להשבע לא תיטול ממון.